

KÖZÉPSZINT

MŰÉRTELMEZŐ SZÖVEGALKOTÁS: EGY MŰ ELEMZÉSE

Értelmezze Móricz Zsigmond novelláját! A novella utolsó mondatai a közvélemény hangját szólaltatják meg, míg a cselekmény utolsó jelenete a hivatalos jogszolgáltatás ítéletét vetíti előre. Fejtse ki, hogyan viszonyul az elbeszélői nézőpont a műben megjelenített különböző értékítéletekhez! A szövegnek mely részletei, illetve milyen sajátosságai alapján következtethetünk a narrátor álláspontjára?

Megoldása 400-800 szó terjedelmű legyen!

Móricz Zsigmond: A kapupénz

A fiatalember kócosan, kedvetlenül nyomta meg a csengőt. Egy vas nem volt a zsebében. A házmester, a vékony kis suszter, kinyitotta az ajtót s álmosan, rosszkedvűen várt.

– Majd holnap – mondta a fiatalember s billentett a kalapja felé.

A házmester nem szólt semmit, csak utánanézett; a szemével kísérte a lépcsőn s akkor csukta be a kaput.

Másnap este megint garas nélkül ért haza. Utolsó ezer koronását a Mancika söréért fizette ki s csak azután gondolt rá, hogy azt meg kellett volna őrizni, tegnap is ötszáz korona, ma is ötszáz korona.

– Fene egye meg, nincsen semmi pénzem, legyen szíves Hegyi úr, írja fel, hogy el ne felejtjük, ezer korona, igaz?

De a következő este már ezeröttszáz koronát kellett volna adni, szerencsére idejében eszébe jutott s kapucsukás előtt hazaszaladt. Úgy surrant be a kapun, mint a tolvaj s érezte, hogy a házmester kinéz az ablakon, de ő csak futott felfelé, mint akinek sürgős útja van.

Másik este eszébe jutott, hogy haza kellene menni, de olyan nehéz volt elindulni s volt is egy kis pénz a zsebében, mert a ligetben boltot csinált. Csütörtök délután volt s egy kis forgalom a bódék körül. Mert ő nem vetette meg az ilyen dolgot sem, hogy kikiáltó legyen a hableánynál.

Éjfél elmúlt, mikor hazavetődött s akkor már igazság szerint ezer korona a kapupénz. De közben kártyáztak s mind leadta a dohányt.

– Nézze Hegyi úr, írjon hozzá ezer koronát.

– De kérem, az nem úgy megy – mondta a házmester. – Nekem is szükségem van rá. Na. A kapupénz: törvény, kérem. Itt nincs hitel, kérem.

Nem szólt egy szót sem, mert dühös volt s nem vághatta a szemébe ennek a pizsoknak. Hallatlan, kétezer koronából milyen morgást tud csinálni.

De a következő este csak azért sem fizetett. Gondolta, hogy ha szól, a szemibe csapja, mert volt nála pénz. De a házmester nem szólt, csak bement s beírt újra ezer koronát. Most már háromezer volt.

Másik éjjel ki akarta igazán fizetni, de megint úgy járt, hogy elnyerték tőle. Istenbizony, annyira restellte magát, hogy ötször is elment a kapu előtt s nem mert becsöngetni. Mégis, nem hálhatott az utcán.

Most az asszony nyitotta ki a kaput. Ez egy magas fekete asszony volt, olyan rossz szemeket tudott vetni, úgy nézett, mint egy gyilkos.

– Naccsád kérem, istenuccse, vót pénzem s tudja naccsád...

Az asszony nem szólt. De mikor ő elslisszolt, fel a lépcsőre s utána nézett, felkiáltott neki:

– Vótér nem ad a zsidó.

Ő lenevetett, mintha kedves tréfa volna s azt mondta:

– Jóéccakát naccsád, szép álmokat, rózsás csókokat.

Másik éjjel elkészítette a pénzt. Most már négyezer koronát, mert mindig később kezdett hazajönni s azt mondta magában, hogy ha az ember jön, akkor kifizeti, de ha az asszony nyit kaput, akkor nem fizet. Megpróbál egy kicsit kikezdeni avval a fekete nővel.

Csakugyan, az asszony nyitott kaput.

– Hehe - mondta, – jól néz ki naccsád.

– De maga is jól néz ki, úgy látom. Minek lumpol maga annyit?

A legény meg akarta csípni az asszonyt tréfásan, de az olyan lett, mint egy pulyka. Vannak nők, akik annyira vágnak a legyeskedésre, hogy a legcsekélyebb érintést se bírják elviselni. Az asszony úgy érezte, hogy evvel a kis simogatással rátörtek a női becsületére. Hátraugrott és elsápadt s nagy szemet meresztve lihegte:

– De menjen, maga... inkább fizesse meg a kapupénzt.

– Nono, mit ijed úgy meg, nem eszem meg mindjárt, csak ha maga is akar – vágott fintort a legény s hetykén felment a lépcsőn.

– Péteri úr, Péteri úr – kiáltott utána az asszony teljes tüdővel. – Micsoda dolog ez, most már ötezer koronával tartozik, mi jogon merészel maga adós maradni. Ha holnap nem fizet, nem eresztem be a kapun, vegye tudomásul. Én tisztességes asszony vagyok, nekem a gyerekem élelmére kell gondolni.

De a legény nem szólt semmit, hanem sietett be a szobába, a mostoha nagyanyjához, ahol lakott. Az öregasszony felébredt s pár keserű szót mondott:

– Ilyenkor kell hazajönni, te jóféle. Megállj csak, te útszéli betyár.

Hogy ötezer korona miatt így kell neki szenvedni. Ma is hazajött volna kapucsukás előtt, ha nem restellte volna beszökni a kapun. Osztán hogy nem volt pénze, hát csak azért várt éjfélutánig, hogy hadd legyen meg a házmesteréknek az ezer korona plusz.

Másik este azonban előre kikészített ezer koronát s bár még csak féltizenegy volt, mind az egészet a kezébe nyomta a házmesternek s azt mondta:

– A többi csak hadd maradjon felírva.

A házmester morgott s nem szólt, mert ez valóban gavallérság volt.

Aztán ez így ment, hol adott, hol nem adott, egyszer csak tizenkétezer korona volt már a kapupénztartozás.

Akkor aztán meglógott. Otthagyta a nagymamát s elment lakni a Mancihoz.

Eltelt valami fél esztendő, felé sem fordult a háznak, hanem egyszer sok pénze lett, volt vagy hetvenezer korona a zsebében s új ruhája, új cipője s új nyakkendője volt, akkor, gondolta, elmegy egy kicsit meglátogatni a nagymamát s hadd pukkadjanak az unokatestvérek.

Mikor úgy alkonyat felé bement a kapun, egy pillantást vetett a házmesterfülke felé s füttyörészve felment.

– Nézd csak - mondta a házmesterné, – nem az a gazember Péteri ez?...

– Az a! Megy a nagyanyjához.

– Én felmegyek hozzá, elkérem a hátralékot, úgy sincs a gyerekek vacsorája.

A kis suszter, aki egészen tüdőbajos volt, köhögött s az arca éle vörösre kigyúlt.

– Csak eredj, mert ha én megyek, abból baj lesz. Olyan ideges vagyok, hogy nem tudok mit csinálni.

Az asszony várt egy félórát, hátha lejön a fiú s akkor megszólítja. Mégis, idegen lakásba bemenni... De nem jött le s félt, hogy elszalasztja, hát hirtelen összekapta magát s felment. Becsengetett a harmadik emelet hatos ajtón.

– Itt a Péteri úr?

Bement a szobába. Péteri ott ült az asztal mellett s cigarettázott. Hogy ő belépett, feléje se nézett, csak ült mereven.

– Nézze kérem Péteri úr, legyen szíves azt a kis kapupénzhátralékot adja meg, mert a gyerekek nincs vacsorája.

A nagymama ráförmedt az unokájára.

– Még most is tartozol, te szemtelen, hogy nem sül ki a szemed. Add meg.

A fiatalember belenyúlt a nadrágzsebébe s szó nélkül kivett egy marék pénzt. Odalökött az asztalra egy tízezer koronást, meg két darab ezer koronásat.

A házmesterné lecsillapodva ment az asztalhoz s felvette.

Akkor a fiatalember elibe állott s:

– Mondja naccsád, rúgták mán magát fel?

Úgy nézett az asszony szemébe, mint akkor éccaka, mikor megcsípte s az ordítózni kezdett. Hát most az asszony a pénzzel a kezében, úgy meg volt rémülve, hogy nem bírt hangot adni, csak azt mondta:

– Nem.

– Nahát – ordított a legény, – a kutya istenit, most fel lesz rúgva!

A nő megfordult, hogy elmegy. Akkor a fiatalember felemelte a cipőjét s belerúgott. Bözsike, az unokanővére, elkésett, mikor hátulról átölelte, mert már akkor a Hegyiné úgy zuhant az ajtónak, hogy csak úgy összeesett.

Feltápáskodott, aztán szó nélkül kiment.

Sírva, a csontjait s a lépét fájlalva vánszorgott le az urához.

– Neked mi bajod, te?

Elmondta sűrű könnyek közt.

A kis suszter ijesztően izgatott lett, csak lihegett s frecskelt a vére, nem tudta, most mi lesz, felrohan, megöli. Nem is volt szabad neki izgatottnak lenni a tüdeje s a szíve miatt. A harctéren és az orosz fogságban egészen tönkrement az idegzete.

Csak téblábolt s nyelt s fujt és sírt a szeme.

Felvett egy vascsövet, ami ott volt, amit már régen le kellett volna vinni a pincébe.

– Hová még – szólt utána a felesége, aki a gyerekekhez menekült, azt szorította.

– Viszem a pincébe – mondta vakon az ura s kiment.

És akkor hozza oda a szerencsétlenség a Péterit, akit a nagyanyja kilökött a házból s jött veresen, dühödten lefelé a lépcsőn.

Valaki odasúgta a házmesternek:

– Üsse agyon ezt a gazembert, házmester úr, láttam, mit csinált a feleségével.

A suszter, mint egy pulykakakas, elébe ugrott a fiúnak s azt mondta:

– Nézze, Péteri úr kérem, maga tettleg s szóval bántalmazta a feleségemet!

– Én nem bántalmaztam.

– Kérjen bocsánatot tőle! Kérjen bocsánatot tőle! – ordított a suszter.

– Nézze házmester úr – szólt a legény, – ne izgassa magát.

De a házmester vérszemet kapott, megragadta s azt mondta:

– Ne csináljon botrányt! Jöjjön be és kérjen bocsánatot a feleségemtől.

Már a lakók mind a folyosón voltak, a hintáslegény elszégyellte magát s belépett a házmesterfülkébe. De ahogy az asszonyt meglátta, ettől a fekete, vad asszonytól megveszett s elkapta a vascsövet a házmester kezéből.

Ez hátulról belekapaszkodott, de ő sokkal erősebb volt, kirántotta a vasat s úgy, visszafelé, fejbe vágta vele az embert.

Annak a homlokából rögtön kiömlött a vér s a szemére futott.

A ház előcsarnoka már tele volt emberekkel, az utcáról is befutott egy csomó kíváncsi. Ott volt egy roppant magas diák egyetemi sapkában s közéjük lépett.

– Ne verekedjenek – ordított rájuk s megfogta a két embert és szétválasztotta őket, egyiket jobbra, a másikat balra taszította.

A Péteri kiment az ajtón s kint megállott a kapu előtt. Volt ott egy kis korlát, ahhoz támaszkodott s mint egy hős, elkezdett cigaretta után kotorászni. Rá is gyújtott.

De a kis házmester szégyellte magát, ugrált, nekirohant a sublódnak, kikapta a revolvert s kirohant az utcára.

Hát csak ott áll vele szemben nevetve, kivörösödve, hetykén Péteri, erre ő szó nélkül kapja a revolvert s rálő.

Találta, de a fiatalember meg se moccan. A vállába ment a golyó, de nem ért csontot.

Már a rendőr is itt volt s rögtön rátette a kezét.

– Mi volt ez itt kérem?

A házmester egészen tébolyodottan nézett a biztos úrra, már érezte, hogy elveszti az állását.

– A kapupénz – dadogta s a nyála folyt, – adós maradt a kapupénzzel...

– Ugyan! most fizettem ki a felesége kezébe – mondta a fiatalember. – Ez a köszönet.

– Tessék oszlani - mondta a rendőr. – Bekísérem magukat. Jöjjenek az őrszobára.

A tömeg suttogott s morgott. Határozottan a házmester ellen volt a hangulat.

– Meg kell lincselni – mondták. – Ez osztán házmester! A kapupénzért lelőni a lakót!

Forrás: epa.oszk.hu/00000/00022/00422/13193.htm

Móricz Zsigmond: *Regények és elbeszélések 1926-1933* (Móricz Zsigmond regényei és elbeszélései 11.), Magyar Helikon, 1964, 70-74.

Értékelési szempontok		Elérhető pontszám	Elért pontszám
Tartalmi minőség		25	
Nyelvi minőség	Szövegszerkezet	5	
	Nyelvi igényesség (stílus, nyelvhelyesség)	10	